

De hazelmuis: populariteit in de genen

Elders in dit nummer van Zoogdier kunt u lezen dat van al onze inheemse zoogdieren er qua populariteit bij ons mensen, enkele soorten steeds weer bovenuit steken. De kleine, 'knuffelachtige' hazelmuis spande bij de verkiezing de kroon, en dus is de reeks 'Uit de oude doos' dit keer helemaal gewijd aan deze kleinste van de slaapmuizen. Uit oude literatuur heb ik enkele leuke en veelzeggende passages over de hazelmuis gekozen en voor jullie vertaald. Zoals je kunt lezen, zou de hazelmuis honderd en meer jaar geleden bij een 'verkiezing van het populairste zoogdier', misschien ook wel ergens bovenaan beland zijn.

Met mos of niet met mos: dat is de vraag

De oudste passage die ik in mijn collectie terugvond, komt uit het Duitse *Das Buch der Natur* van ene F. Schödler, geschreven in 1846. In de negentiende uitgave van het boek, gedrukt in 1876, lezen we over de hazelmuis: "...Die laatstgenoemde is een buitengewoon proper diertje, dat lijkt op een klein eekhoorn-tje..." en: "...het komt voor in zuidelijk en Midden-Europa, in Duitsland hier en daar, maar nergens talrijk, in bossen en (met?) hazelaarbossen, waarvan de nootjes, net als beukenootjes, zijn lievelingskost zijn. Met gras-halmen, mos en bladeren maakt het op een

beschutte plek zijn kogelvormig nestje waar het de winter doorbrengt tot in april."

Deze auteur vermeldt dus ook de aanwezigheid van mos in door hazelmuizen bewoonde nesten. Net als tijdens een recente hazelmuizen-inventarisatie in het bos van Teuven, is het ook hier niet duidelijk of het misschien om een omgebouwd vogelnestje zou kunnen gaan.

Miserabele pentekeningen versus haarscherpe kleurenfoto's

Jammer dat het grote publiek, dat destijds toch al niet kon beschikken over de toen veel te dure boeken, moest wachten tot ruim na de Tweede Wereldoorlog om van de hazelmuis, in plaats van een povere pentekening, een min of meer levensechte afbeelding te zien.

Begin de jaren vijftig verschenen in België (ook in Nederland?) de bekende reeks plakboeken van 'Faunaflor', uitgegeven door chocoladeproducent Cote-d'Or, waarin je de genummerde kleurenfoto's kon kleven die je kreeg bij de aankoop van een pak chocolade.

Toch waren in deze schitterende uitgaven nog geen foto's van hazelmuizen te zien. Egels, dasen, bevers, herten en andere overbekende zoogdieren passeerden de revue. Bij de meer specifiek in zoogdieren geïnteresseerden moet de bekendste uitgave van die tijd de zoogdieregids van F.H. van den Brink uit 1955 zijn. Ik prijs me gelukkig van deze uitgave een uiterst gaaf exemplaar van de eerste druk op de plank te hebben staan.

Van den Brink beperkt zich bij de beschrijving van de hazelmuis tot een droge opsomming van kenmerken. Niettemin wordt het geheel opgeleurd door een verdienstelijke tekening (in kleur) die de lezer toch min of meer een idee geeft van hoe het beestje er in het echt uitziet. Evenwel interessanter dan de leuke tekening erbij, is wat van den Brink schrijft onder het kopje 'gewoonten': "Vrijwel uitsluitend nachtdier. Vooral actief in ochtend- en avondschemering, jonge exemplaren soms overdag. Zeer beweeglijk; klimt snel door het struikgewas en springt goed en ver. Komt niet in woningen. Leeft soms in kleine kolonies. Het nest staat meestal vrij, soms in boomholten; het is een ronde bal, meestal met, soms zonder ingang; los, gemaakt van gras, bladeren, mos en schors; een vogelnest kan soms tot onderlaag hebben

gediend. Het winternest is geheel of grotendeels van mos en geplaatst onder een bladhoop, tussen boomwortels, stenen, in een boomholte; dikwijls geheel ondergronds; ook in nestkastjes.” Over veel van deze stellingen zou vandaag een aardig woordje gediscussieerd worden.

Zoogdierenstudie in de 19^e eeuw: een vrijetijdsbesteding?

Een aardige beschrijving van hazelmuizen vond ik in het boek *Les habitations merveilleuses*, uit 1869 (een tweedelig werk, uit het Engels vertaald door ene L. Rousseau), waarin de woonsten van allerlei dieren worden besproken: “Zij die ervan houden om wat van hun vrije tijd te wijden aan (de studie van) dieren kennen zeker de hazelmuis, het leuke kleine diertje met de bruine rug en de bleke buik, dat gemakkelijk te houden is in een kooitje, maar dat zo weinig plezier verschaft omdat het het grootste deel van de dag slaapt. In een kooitje maakt een hazelmuis zo goed en zo kwaad als het kan, een nestje van het hooi en het katoen dat men hem geeft, maar in de vrije natuur, waar het de beschikking heeft over de nodige materialen, toont het zich bekwaam op een andere manier, want omdat het de hele dag slaapt, heeft het nood aan een schuilplaats waar zijn

vijanden hem niet kunnen verrassen. Ik beschik over een nestje dat ik vond op vier voet boven de grond in de gevorkte tak van een hazelaar. Het bestond uit grashalmpjes en bladeren; het was 16 cm lang en 9 cm breed.” En verder: “De hazelmuis legt, zoals vele ander dieren, een voedselreserve aan voor de winter, zijnde nootjes, granen enz... hij verbergt ze vlakbij het nest en gebruikt deze nauwelijks ’s winters, wanneer hij in een diepe slaap is verzonken, maar in het voorjaar, wanneer de honger zich laat voelen.”

Alphonse Toussenel, (zie ook Zoogdier 15 (2)) deelt in zijn *L'esprit des bêtes* uit 1868 de zoogdieren op in ‘nuttig’ of ‘te bestrijden’. Toch vraagt hij zich wanneer hij in een vlammend hoofdstuk tegen de ‘vernieuers van boomgaarden’ (zo noemt hij de drie slaapmuizen die in Frankrijk voorkomen) de diertjes in het begin van het hoofdstuk toch aankondigt als: “Deze kleine vriendelijke diertjes met hun opgewekte uiterlijk...”. Als zelfs de meest verstokte jager er zo over denkt, dan lag de uitkomst van de verkiezing eigenlijk allang op voorhand vast. Het zit de hazelmuis in de genen als het ware...

Bob Vandendriessche

